

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ**

КУХНО Сергій Анатолійович

УДК 338.242.2/.45.669:339.972

**ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
ГІРНИЧО-МЕТАЛУРГІЙНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління
національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Краматорськ – 2019

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Донецькому державному університеті управління МОН України (м. Маріуполь)

Науковий керівник –

кандидат економічних наук, доцент
Ткаченко Олена Георгіївна,
Донецький державний університет управління
МОН України (м. Маріуполь), доцент кафедри
менеджменту зовнішньоекономічної та
інноваційної діяльності

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор **Покатаєва Ольга Вікторівна**, перший проректор з науково-педагогічної та наукової роботи (Класичний приватний університет, м. Запоріжжя).

кандидат економічних наук, доцент **Бурцева Олена Єгорівна**, Донбаська державна машинобудівна академія МОН України (м. Краматорськ), докторант.

Захист дисертації відбудеться *21 вересня 2019 року о 12:00* на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 12.105.03 у Донбаській державній машинобудівній академії Міністерства освіти і науки України за адресою: 84313, м. Краматорськ, вул. Академічна, 72, ауд. 1319.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Донбаської державної машинобудівної академії Міністерства освіти і науки України за адресою: 84313, м. Краматорськ, вул. Академічна, 72.

Автореферат розісланий *20 серпня 2019 року*.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат економічних наук, доцент**

К.Є. Мойсеєнко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Прискорення науково-технічного прогресу та глобалізація зробили значний внесок у зростання конкуренції на світових ринках і суттєво підвищили вимоги до структурно-галузевих характеристик конкурентоспроможності національних економік, особливо тих, які залежні від експорту. Це зумовило потребу у виявленні актуальних факторів, та розробки нових підходів підвищення конкурентоспроможності вітчизняних галузевих та міжгалузевих комплексів. Конкурентоспроможність гірничо-металургічного комплексу України є запорукою ефективності всієї національної економіки, оскільки внесок металургійної промисловості у ВВП України в 2017 р. становив близько 14,8 %, на її частку припадає близько 15,5 % промислового виробництва і 23,4 % експорту країни. Зміни в металургійному виробництві призводять до відповідних коливань індексу промислового виробництва вперед на один або два квартали. Це дозволяє зробити висновок про те, що розвиток гірничо-металургічного комплексу впливає на все промислове виробництво і економічну ситуацію в Україні в цілому. Проте, слід зазначити, що з урахуванням реалій сьогодення підходи до забезпечення конкурентоспроможності вітчизняного гірничо-металургійного комплексу є застарілими, що визначає необхідність їх оновлення.

Багатоаспектний аналіз сутності конкуренції та конкурентоспроможності проводили вчені-економісти різноманітних шкіл і напрямів економічної думки. Економічна наука активно аналізує процеси оцінки та формування ефективного механізму забезпечення конкурентоспроможності національної економіки. Цьому питанню присвячені роботи Маршалла А. [*Marshall A.*], Гайєка Ф. [*Hayek F.*], Фатхутдінова Р., Шумпетера Й. [*Schumpeter J.*], Чумаченка М. та ін. Питанням конкурентоспроможності гірничо-металургійного комплексу України присвячено праці таких науковців, як Амоша О., Бурцева О., Волков В., Горошкова Л., Драчук Ю., Кизим М., Кулицький С., Пасхавер О., Чернобровкін С. Питання впливу глобалізації на рівень розвитку промислового комплексу країни розглядаються в своїх роботах Беззубченко О., Геєць В., Жаліло Я., Лук'яненко Д., Макогон Ю., Покатаєва О., Тельнова Г., Ткаченко О. та ін. В той же час, в теоретичному плані конкурентоспроможність галузі як складова конкурентоспроможності країни на світовому ринку досліджена в літературі не так глибоко, як того вимагає економічна реальність. Крім того, за умов зростання ролі глобалізації та необхідності адаптації вітчизняної економіки до умов функціонування в рамках СОТ деякі аспекти механізму розвитку галузей, оцінки їх поточного стану, системи факторів, вплив на які дозволяє стимулювати зростання конкурентоспроможності гірничо-металургійного комплексу представляються недостатньо розробленими. Усе вищезазначене обумовило вибір теми дисертації, визначило мету, завдання, логіку, зміст дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконане відповідно до плану науково-дослідних робіт Донецького державного університету управління МОН України за темами «Умови, фактори та механізми забезпечення розвитку ЗЕД України в сучасній світовій економіці» (номер держреєстрації 0109U005427, 2013-2014 рр.); «Розвиток зовнішньоекономічної сфери національного господарства в сучасних умовах» (номер держреєстрації 0114U004703, 2014-2019 рр.), «Механізми інноваційного розвитку ЗЕД і пріоритетних секторів економіки України» (номер держреєстрації 0115U004320, 2015-2019 рр.), у межах яких досліджено умови і чинники міжнародної конкурентоспроможності національної економіки, розроблені методичний підхід до оцінювання конкурентоспроможності гірничо-металургійного комплексу, концептуальні положення формування конкурентоспроможності галузевих комплексів на основі державно-приватного партнерства.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертації є обґрунтування теоретико-методичних засад, розробка методичного забезпечення та науково-практичних рекомендацій щодо формування конкурентоспроможності гірничо-металургійного комплексу України в умовах глобалізації.

Для досягнення зазначеної мети в роботі поставлено такі *завдання*:

- виявити тенденції світового та вітчизняного досвіду формування конкурентоспроможності національної економіки з урахуванням особливостей макро-, мезо- та мікроекономічних систем;
- визначити характерні риси, місце та роль глобалізаційних процесів в системі формування конкурентоспроможності галузевих комплексів на внутрішньому та зовнішньому ринках;
- розробити концептуальні основи формування системи управління конкурентоспроможністю промислової галузі;
- вдосконалити методичний підхід до оцінювання рівня конкурентоспроможності гірничо-металургійного комплексу з урахуванням впливу на його функціонування глобалізаційних процесів;
- розвинути науково-методичний підхід до формування стратегії управління конкурентоспроможністю галузі в умовах глобалізації;
- обґрунтувати доцільність та вдосконалити аналітичне забезпечення реалізації кластерної політики держави як інструменту управління галузевими комплексами;
- обґрунтувати доцільність реалізації кластерної політики держави як інструменту управління галузевими комплексами України;
- вдосконалити організаційно-методичне забезпечення кластерного підходу до управління конкурентоспроможністю в межах галузевих комплексів.

Об'єктом дослідження є процеси управління конкурентоспроможністю міжгалузевих комплексів в умовах глобалізації.

Предмет дослідження – теоретико-методичні та науково-практичні засади формування конкурентоспроможності підприємств гірничо-металургійного комплексу України.

Методи дослідження. Досягнення концептуальної єдності дослідження забезпечувалося використанням системи загальнонаукових і спеціальних методів, таких як: *абстрактно-логічний* (для уточнення категорії «конкурентоспроможність галузі»); *теоретичного узагальнення* (для дослідження теоретичних засад формування конкурентоспроможності систем всіх рівнів, обґрунтування ролі глобалізації в управлінні конкурентоспроможністю міжгалузевих комплексів); *методи аналізу та синтезу* (для обґрунтування концептуальних положень формування конкурентоспроможності галузі, системи принципів їх реалізації); *економіко-математичного моделювання* (для побудови моделі оцінки рівня конкурентоспроможності гірничо-металургійного комплексу); *метод проектного управління та фінансування* (при розробці кластерної програми розвитку гірничо-металургійного комплексу); *логічного узагальнення* (при узагальненні результатів та формулюванні висновків дослідження).

Інформаційну базу дослідження становлять склади законодавчі акти Верховної Ради України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, дані світових статистичних досліджень та Державної служби статистики України, економічна звітність компаній гірничо-металургійного комплексу, монографічна та періодична література за темою дисертації, результати власних досліджень автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у поглибленні теоретичних засад, удосконаленні методичних підходів та організаційного забезпечення формування конкурентоспроможності гірничо-металургійного комплексу України в умовах глобалізації. Результати та ключові положення дисертації, які характеризують її наукову новизну та відображають внесок автора в розвиток економічної науки, полягають у такому:

удосконалено:

теоретичні положення концепції формування конкурентоспроможності промислових комплексів в умовах глобалізації, які, на відміну від існуючих, передбачають використання кластерного підходу до побудови міжгалузевих промислових комплексів, базуються на результатах аналізу економічних процесів на макро-, мезо- та мікрорівня та оцінювання їх впливу на рівень конкурентоспроможності систем, що дозволить приймати обґрунтовані управлінські рішення при формуванні державної економічної політики;

методичний підхід до оцінювання рівня конкурентоспроможності промислових міжгалузевих комплексів, який на відміну від існуючих, передбачає врахування впливу на діяльність підприємств галузі глобалізаційних процесів шляхом використання системи показників різних

рівнів ієрархії економічних систем і комплексу методичних положень щодо їх обчислення та визначення інтегрального показника конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках, що дозволив більш чітко визначити фактори впливу на конкурентоспроможність промислової галузі;

теоретичні положення оцінки впливу глобалізаційних процесів на конкурентоспроможність галузевих комплексів, які розширено за рахунок врахування базових процесів світової економіки: зростання мобільності (можливості територіального переміщення) та зростання відтворюваності (можливості повторити, скопіювати, відтворити) ресурсів, продуктів, технологій), що дозволяє національній економіці отримувати безпосередні вигоди від участі в процесі глобалізації;

методологічні положення реалізації кластерної політики держави як інструменту управління гірничо-металургійним комплексом України, що використовує принципи державно-приватного партнерства та дозволяє отримати синергетичний ефект за рахунок взаємодії між державними органами, бізнесом і науково-освітніми установами;

дістали подальшого розвитку:

зміст поняття «конкурентоспроможність галузі в умовах глобалізації» як здатність галузі виробляти товари і послуги, що відповідають вимогам світових і внутрішніх ринків, дозволяють створювати умови для зростання конкурентоспроможності економіки країни в цілому, враховуючи характерні для даної галузі конкурентні переваги та ступінь її живучості та динамічності при різних варіантах розвитку економіки даної країни та світу в цілому;

науково-методичний підхід до формування стратегії управління конкурентоспроможністю галузі, який на відміну від існуючих, базується на використанні конкурентних переваг економічних систем всіх рівнів, враховує «вузькі місця» та «точки зростання» мезоекономіки в умовах мінливого характеру світових ринків;

організаційно-економічний механізм реалізації кластерного підходу до управління конкурентоспроможністю галузевого комплексу, що на відміну від існуючих, використовує метод проектного управління та фінансування, який включає аналіз ключових учасників проекту, проблем, завдань і стратегій, підготовку логіко-структурної матриці та графіку заходів і надходження ресурсів, та дозволяє організувати та забезпечити виконання проекту з максимальною ефективністю в рамках визначеного бюджету та строків.

Практичне значення одержаних результатів. Наукові результати дисертації доведені до рівня практичних рекомендацій і знайшли своє практичне застосування в діяльності окремих установ та організацій. Зокрема, матеріали дисертації були використані Донецьким науковим центром НАН України та МОН України при підготовці науково-методичних рекомендацій з розвитку системи державно-приватного партнерства в процесі модернізації промисловості

України (довідка №14 від 17.10.2018 р.). Практичні рекомендації щодо організаційно-методичного забезпечення кластерного підходу використано департаментом базових галузей економіки ДонОДА в процесі формування державної економічної політики (довідка №1/18-22 від 12.02.2018 р.). Комплекс інструментів оцінки конкурентоспроможності підприємств гірничо-металургійного комплексу в процесі формування металургійного кластеру використано в управлінській діяльності ТОВ «Метінвест Холдинг» (довідка № 225/1-17 від 10.10.2018 р.). Результати дисертації запроваджені в навчальний процес Донецького державного університету управління МОН України (м. Маріуполь) (довідка 01/21-224 від 27.09.2018 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійним дослідженням, в якому автором здійснено оригінальний внесок у поглиблення теоретичних засад, розвиток методичних підходів та вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення процесу формування конкурентоспроможності гірничо-металургійного комплексу України. Основні висновки та пропозиції, сформульовані в дисертації, одержано автором особисто та викладено в опублікованих роботах. З наукових робіт, опублікованих у співавторстві, використані лише ті ідеї, які отримані в результаті індивідуальних досліджень.

Апробація результатів дисертації. Результати дисертації обговорювалися та були схвалені на міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема: «The development of International Competitiveness: State, Region, Enterprise» (Lisbon, 2016); «Актуальні проблеми зовнішньоекономічної та інноваційної діяльності в умовах інтеграційних та глобалізаційних процесів» (Маріуполь, 2016); «Osiągnięcia naukowe, rozwój, prognozy na rok 2015» (Warszawa, 2015); «Розвиток зовнішньоекономічної діяльності в умовах інтеграційних та глобалізаційних процесів» (Донецьк, 2014); «Політика корпоративної соціальної відповідальності в контексті сталого соціально-економічного розвитку» (Донецьк, 2013); «Регіональний розвиток – основа розбудови української держави» (Донецьк, 2013).

Публікації. Основні положення дисертації висвітлено у 15 наукових працях, з яких: одна – розділ у колективній монографії обсягом 0,58 ум.-друк. арк.; шість – статті у наукових фахових виданнях України (в т.ч. чотири – у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз) обсягом 2,56 ум.-друк. арк.; вісім – публікації апробаційного характеру обсягом 1,20 ум.-друк. арк. Загальний обсяг публікацій становить 4,34 ум.-друк. арк.; особисто автору належать 3,46 ум.-друк. арк.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (255 найменувань на 24 сторінках), трьох додатків (на 8 сторінках), містить 26 таблиць (на 18 сторінках) та 27 рисунків (на 16 сторінках). Основний текст роботи викладено на 251 сторінці. Загальний обсяг роботи становить 284 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «Теоретичні засади формування конкурентоспроможності галузевих комплексів» розглянуто світовий та вітчизняний досвід формування конкурентоспроможності систем різного рівня, досліджено характерні риси, місце та роль глобалізаційних процесів в системі управління конкурентоспроможністю галузі, розроблено концептуальні основи формування конкурентоспроможності міжгалузевого комплексу.

Виявлено, що в економічній теорії існують різні підходи до дослідження проблем конкуренції та конкурентоспроможності економічних систем. В той же час, спільною рисою є структурування конкурентоспроможності як системи взаємовідносин між суб'єктами різних рівнів економіки. Так, конкурентоспроможність країни та галузі забезпечують товаровиробники – агенти мікрорівня. В свою чергу, ефективність економічної діяльності підприємств визначається конкурентоспроможністю країни, її позицією на світових ринках. Кожен новий рівень конкурентоспроможності закладає потенціал наступного, а разом вони доповнюють один одного та виступають як частини одного цілого. Фундаментальне значення має мікрорівень, а найжорсткіша боротьба за збереження конкурентоспроможності спостерігається на макрорівні, де процеси суперництва та взаємодії щільно переплітаються.

Обґрунтовано, що мезорівень є найбільш різноплановим у порівнянні з іншими рівнями конкурентоспроможності. Його суб'єкти досить специфічні та умовно розділені на три характерні групи з позиції формування конкурентоспроможності. Розглядаючи галузь в контексті макроекономічного підходу, можна говорити про неї, як про керовану підсистему мезорівня національної економіки (рис. 1). З цієї точки зору вплив на міжгалузевий комплекс внутрішніх чинників відбувається опосередковано, через вплив на систему управління галузями в цілому. З позицій мікроекономічного підходу галузь можна розглядати як сукупність первинних елементів – підприємств і організацій, що функціонують в межах макроекономіки та об'єднані за продуктовою ознакою.

Конкурентоспроможність на мезорівні – це здатність підприємств галузі використовувати свій потенціал для задоволення споживачів, забезпечуючи високий рівень життя населення та витримуючи конкурентний тиск з боку як вітчизняних, так й іноземних виробників. Виходячи з цього, пропонується, конкурентоспроможність галузі в умовах глобалізації розглядати як здатність виробляти товари, що відповідають вимогам світових ринків, дозволяють створювати умови для зростання конкурентоспроможності економіки країни в цілому, та визначаються наявністю технічних, економічних і організаційних конкурентних переваг для виробництва і збуту продукції високої якості, що задовольняє вимогам конкретних груп споживачів в даній країні та світі в цілому.

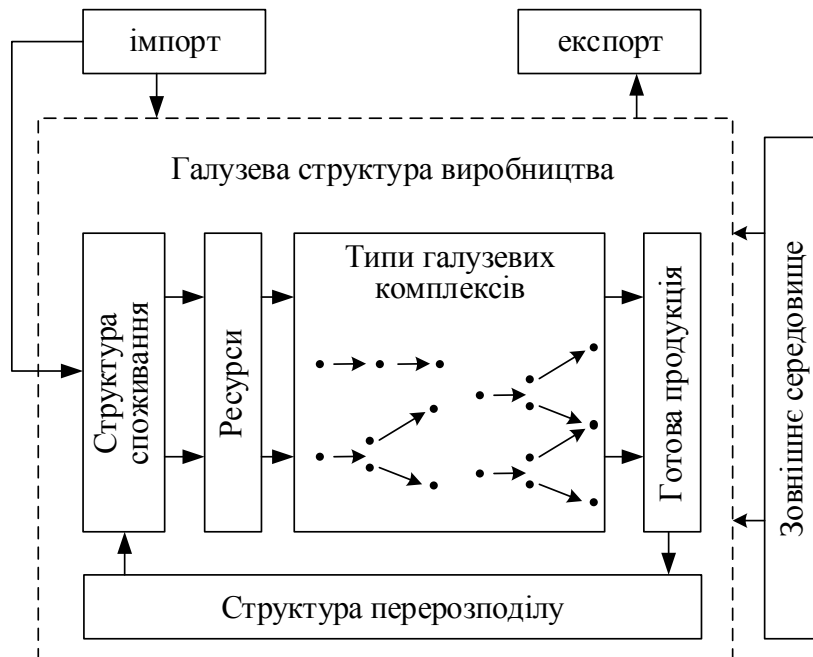

Рисунок 1 – Галузеве виробництво як система мезорівня

Управління конкурентоспроможністю галузі передбачає ідентифікацію клімату галузі як комплексу взаємопов'язаних процесів, що формують галузеві конкурентні переваги та слабкості (табл. 1).

Таблиця 1 – Фактори, що формують конкурентоспроможність галузі

Рівні впливу	Фактори впливу
1. Макрорівень	- державна економічна політика; - національна законодавча база, яка формує економіко-правові умови функціонування та захищеність вітчизняного товаровиробника; - зовнішня політична незалежність і безпека; - внутрішня політична та соціальна стабільність
2. Мезорівень	-природні-ресурсний потенціал галузі; -економічний потенціал і економічна політика; -трудова потенціал регіону; -галузевий споживчий ринок
3. Мікрорівень	-виробничі фонди та розвиненість технологій; -фінансові ресурси; -управлінсько-організаційні ресурси; -маркетингова політика та фактори попиту.

Особливістю галузевих переваг є те, що вони не можуть бути створені на рівні окремих підприємств, але можуть використовуватися всіма підприємствами для зміцнення свого конкурентного становища і підвищення потенціалу прибутковості. Конкурентні переваги галузі не тільки об'єднують всі переваги підприємств і зовнішнього макроекономічного середовища, а й посилюють їх завдяки синергетичному ефекту. При цьому специфічні конкурентні переваги пов'язані з особливостями господарської діяльності конкретної галузі та не можуть бути враховані при аналізі інших галузей.

Концепція формування конкурентоспроможності галузі має передбачити врахування таких чинників, як ефективність функціонування матеріального потоку

як засіб інтеграції міжгалузевої взаємодії; досягнення високого рівня розвитку потенціалу виробництва як засіб синергії міжгалузевої взаємодії; інноваційна активність бізнесу як інструмент інтеграції та синергії міжгалузевої взаємодії.

У другому розділі «**Методичні основи управління конкурентоспроможністю гірничо-металургійного комплексу України**» визначено особливості та перспективи розвитку світового ринку металургійної продукції, запропоновано методичний підхід до оцінювання рівня конкурентоспроможності гірничо-металургійного комплексу, науково-методичний підхід до формування стратегії управління конкурентоспроможністю галузі в умовах глобалізації.

Відмінні риси сучасної металургійної промисловості в світі – перевиробництво, посилення конкуренції та «торговельні війни». Глибока криза, яку переживає світова металургія, призвела в 2015 р. до негативній динаміці виплавки сталі – вперше з 2009 р. Переломним для світової металургійної промисловості став 2017 р. за підсумками якого випуск сталі в світі досяг чергового історичного максимуму (1,7 млн тонн). Ключовим фактором позитивної динаміки стало відновлення попиту, який виріс по підсумками 2017 року на 3,6 % – до 1,66 млрд тонн. Сьогодні Україна входить у першу десятку країн-виробників за виплавною сталі та з виробництва чавуну та займає друге місце серед країн СНД. Попри значний ступінь насиченості внутрішнього ринку вітчизняною продукцією його ємність залишається незначною, про що свідчить експортна орієнтація більшості провідних виробників металопродукції України, 40-90 % обсягу реалізації яких становить експорт (табл. 2).

Таблиця 2 – Результати господарської діяльності провідних виробників металургійної продукції в Україні

Підприємство	Обсяг реалізації продукції, млн. грн		Частка у виробництві продукції ГМК, %		Частка експорту у реалізації продукції, %	
	2016	2017	2016	2017	2016	2017
ПАТ «Арселор Міттал Кривий Ріг»	52961,8	66185,9	15,51	14,95	45,7	44,4
ПАТ «Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча»	35696,4	56635,1	10,46	12,79	70,39	65,14
ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь»	33158,7	46746,9	9,71	10,56	67,28	54,2
ПАТ «Металургійний комбінат «Азовсталь»	32703,7	68973,9	9,58	15,58	70,22	53,54
ПАТ «Дніпровський меткомбінат»	14146,2	15437,3	4,14	3,49	87,14	54,24
ПАТ «Електрометалургійний завод «Дніпроспецсталь» ім. Кузьміна»	6319,11	8164,95	1,85	1,84	48,3	55,9

Дослідження умов конкуренції проводиться як в цілому по галузі, так і по окремих сегментах ринку (рис. 2).

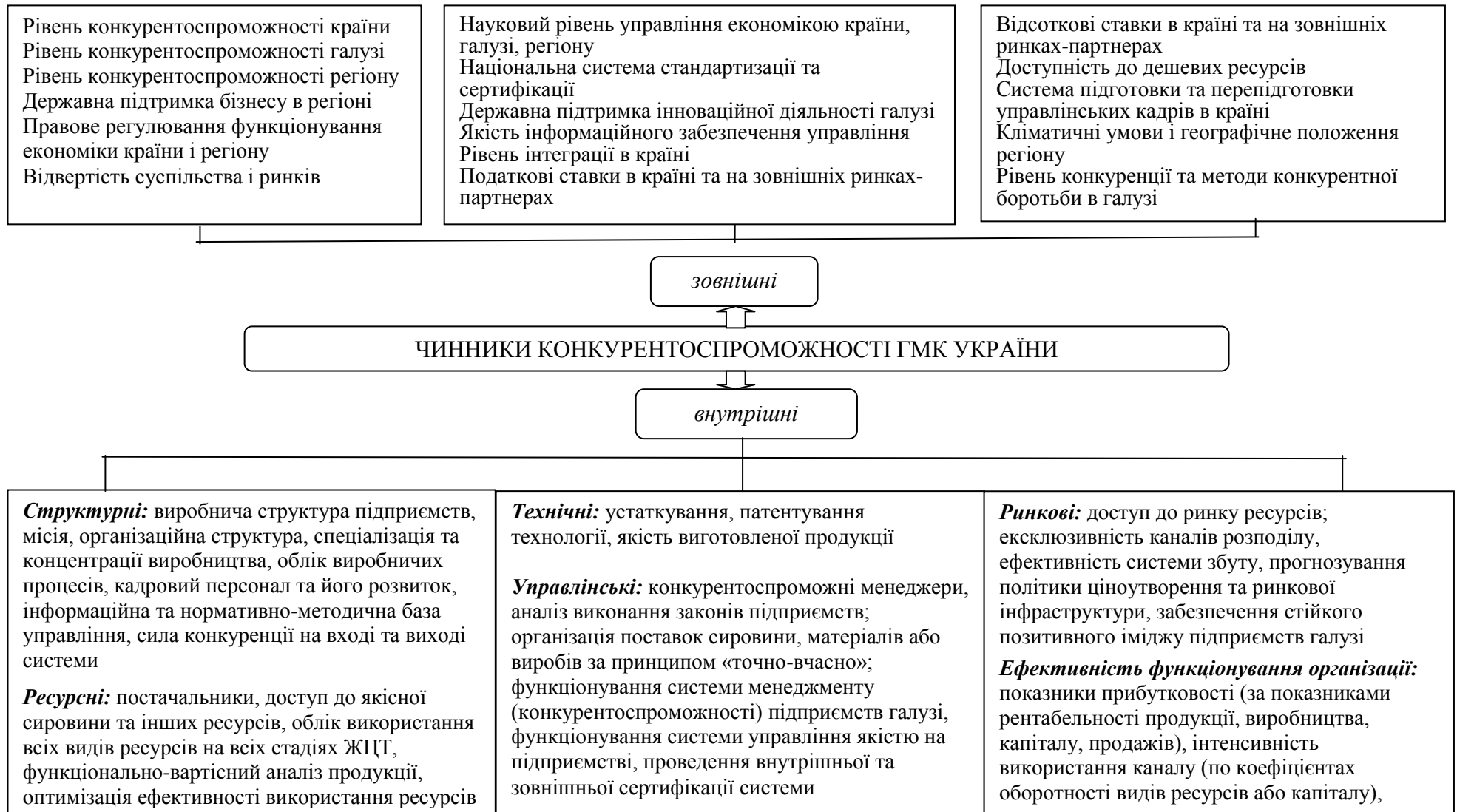

Рисунок 2 – Система внутрішніх та зовнішніх чинників конкурентоспроможності ГМК України

Для виявлення найбільш конкурентних переваг та їх впливу на рівень конкурентоспроможності галузі пропонується використовувати матрицю «привабливості галузі – конкурентоспроможності галузі». Оцінка параметрів привабливості галузі ґрунтується на застосуванні експертно-аналітичного методу на основі адитивної моделі з рівнозначними нормованими вагами. За результатами розрахунків привабливість гірничо-металургійного комплексу України має середній рівень (табл. 3).

Таблиця 3 – Оцінка привабливості гірничо-металургійного комплексу України

Параметр	Параметри привабливості галузі				Рівень привабливості
	2016		2017		
	Значення	Бал	Значення	Бал	
Коефіцієнт концентрації галузі в країні	0,45	2	0,54	2	середня
Коефіцієнт Герфіндаля-Гіршмана	556,72	1	756,85	1	низький
Коефіцієнт локалізації галузі	2,62	3	2,37	3	високий
Коефіцієнт спеціалізації країни в галузі	19,85	3	12,94	3	високий
Показник галузевого зростання	0,066	1	-0,115	1	низький
Інтегральний показник привабливості галузі	2		2		середня

Істотну роль у формуванні конкурентоспроможності ГМК відіграють особливості металургійного виробництва: високий рівень концентрації виробничих потужностей; високі енергетичні та матеріальні витрати, що пов'язано із застарілими технологіями та зносом основних фондів; підвищений рівень шкідливих викидів; складна соціальна обстановка в більшості металургійних регіонів, бо металургійні підприємства є містоутворюючими та визначають рівень добробуту населення.

Для забезпечення повноти висновків про конкурентоспроможність галузі необхідно враховувати рівень конкурентоспроможності підприємств, що входять до її складу, а також виявити характер і ступінь тісноти господарських внутрішньо- та міжгалузевих взаємодій. При цьому досліджуються ієрархічні зв'язки з галузями суміжних етапів виробничого процесу: вертикальний зв'язок «постачальник – споживач» щодо кінцевого втілення продукції галузі та горизонтальний коопераційний зв'язок, що характеризується загальною базою споживання ресурсів, використанням сумісних технологій, тощо. З огляду на складнопідрядний характер взаємодій учасників, специфіку бізнесу різних галузей, а також можливі перетини сфер діяльності галузевих структур, доцільно розглядати укрупнену модель між- і внутрішньогалузевих зв'язків, в якій досліджуються взаємодія різних видів бізнесу на підставі певних показників.

Для оцінки конкурентоспроможності галузі в роботі використано метод багатомірного рейтингового аналізу. Запропонована система показників, яка базується на характеристиках тих аспектів діяльності галузі, які мають істотний вплив на конкурентоспроможність (табл. 4).

Таблиця 4 – Показники конкурентоспроможності ГМК України

Показник	Формула	Примітки	2013	2014	2015	2016	2017
Темпи зростання виробництва продукції	$\dot{Q} = (Q_i - Q_{i-1})/Q_{i-1}$	Q_i – обсяг виробництва продукції в i -му році	-5,3	-14,5	-16,1	6,8	0,2
Темпи зростання продуктивності праці	$\dot{AL} = (AL_i - AL_{i-1})/AL_{i-1}$	AL_i – продуктивність праці в i -му році	-1,1	-12,9	-31,1	2,4	30,1
Знос основних фондів	$W = V_r/V_o$	V_o – первинна вартість основних фондів V_r – залишкова вартість основних фондів	44,7	41,2	41,2	58,1	65,1
Відсоток нових замовлень	$\dot{O} = O_n/O$	O – загальна кількість замовлень O_n – кількість нових замовлень	73,64	68,60	70,54	76,72	72,90
Відсоток нових іноземних замовлень	$O_z = O_{nz}/O_n$	O_{nz} – кількість нових іноземних замовлень	50,9	55,3	58,2	66,4	66,9
Імпортозалежність внутрішнього ринку	$I_z = I/D$	I – обсяг імпорту D – ємність внутрішнього ринку продукції	30,6	31,2	21,2	31,5	31,6
Експортоорієнтованість	$E_o = E/Q$	E – обсяг експорту продукції	60,8	67,6	56,3	62,4	60,9
Рентабельність підприємств	$R = P/C$	P – прибуток від операційної діяльності C – загальна сума витрат	-2,7	2,8	0,7	3,9	1,6
Інвестиції в основний капітал	$I = I_k/Q$	I_k – обсяг інвестицій в основний капітал, млн грн	4,7	4,4	4	4,3	4
Питома вага іноземних інвестицій	$I_i = I_z/I_k$	I_z – обсяг іноземних інвестицій, млн грн;	0,2	0,2	0,3	0,3	0,2
Інноваційна активність	$K_{st} = K_{st}/K$	K_{st} – кількість підприємств, що впровадили інновації, од.; K – загальна кількість підприємств, од	5,2	8,8	3,3	4,7	5
Обсяг виконаних наукових і науково-технічних робіт	$V_{st} = Q_{st}/Q$	Q_{st} – обсяг наукових та науково-технічних робіт, виконаних власними силами наукових організацій ГМК, млн грн; Q – обсяг виробництва продукції, млн грн	0,44	0,24	2,5	2,7	2,3
Узагальнений показник конкурентоспроможності	$CI = \frac{1}{2} \sin \varphi \sum_{i=1}^n X_i X_{i+1} / S$	$\{X_i\}, i=1, 2, \dots, n$ – довжина векторів-показників S – площа багатокутника конкурентоспроможності ($S=3$)	0,548	1,055	0,972	1,271	1,106

За результатами розрахунків було отримано узагальнений показник конкурентоспроможності – в цілому ГМК України є більш конкурентоспроможним в умовах глобалізації, ніж переробна промисловість в цілому. Це пов'язано, в першу чергу, з високим рівнем експортоорієнтованості підприємств. Використання матриці McKinsey «привабливість галузі – конкурентоспроможність» дозволило оцінити перспективи гірничо-металургійного комплексу України на зовнішніх ринках та обрати стратегію конкурентоспроможності, яка передбачає подальшу концентрацію на конкурентних перевагах продукції та визначення джерел зростання галузі.

У третьому розділі **«Організаційне забезпечення системи формування конкурентоспроможності галузі»** обґрунтовано доцільність проведення кластерної політики держави як інструменту реалізації стратегії конкурентоспроможності міжгалузевих комплексів, удосконалено організаційно-методичне забезпечення кластеризації ГМК України, запропоновано алгоритм реалізації кластерної програми.

Тенденції розвитку промисловості України, які обумовлені глобальними соціально-економічними процесами, зміною бізнес-моделей та форм взаємодії між підприємствами, дозволили дати визначення промислового кластеру як відкритої бізнес-система, що самоорганізується, виникає під впливом інтеграційних процесів в економіці, спрямована на підвищення конкурентоспроможності та збільшення економічної ефективності за рахунок синергії діяльності учасників системи. Металургійний кластер – це спільнота економічно пов'язаних і близько розташованих підприємств гірничо-металургійного комплексу, які взаємно сприяють розвитку та зростанню конкурентоспроможності як кожного з них, так і галузі в цілому. Металургійний кластер об'єднує як промислові підприємства, так і сервісні структури та металоцентри, які співпрацюють з науково-дослідними організаціями, навчальними закладами, діловими асоціаціями та органами державної влади.

Інституційне забезпечення кластерної політики держави полягає в розробці формальних і неформальних інститутів, що регулюють процес організації та розвитку кластер в країні. Інституційне перетворення в частині формальних інститутів полягає в розробці Закону України «Про кластер», який повинен визначити сутність кластеру, цілі створення, критерії участі, порядок організації та функціонування кластерів, взаємовідношення суб'єктів кластеру, заходи економічної підтримки учасників кластерів, термін дії пільг, тощо.

Розглядаючи кластерну програму як інструмент реалізації державно-приватного партнерства, обґрунтовано застосування методології проектного управління та фінансування, яку використано в програмі «Організація металургійного кластеру в Донецькому регіоні» (рис. 3). Метою програми є створення кластеру виробників металургійної продукції в Донецькому регіоні. Ця мета сприяє досягненню цілей більш високого порядку – підвищення конкурентоспроможності гірничо-металургійного комплексу на ринку.

В програмі

Поza
програмою

Рівень загальної мети	Високий рівень конкурентоспроможності підприємств гірничо-металургійного комплексу України															
	Організовано металургійні кластери на базі підприємств гірничо-металургійного комплексу															
Рівень мети програми	Розроблена методика ідентифікації та структурування кластерів		Розроблена програма навчання менеджерів підприємств та спеціалістів державних установ		Розроблено інформаційні матеріали про переваги об'єднання у кластери		Розроблено Кодекс корпоративної поведінки		Розроблено положення про інформаційний бізнес-центр		Активізація інноваційної активності підприємств	Покращення фінансового стану підприємств	Підвищення ефективності маркетингу			
	Прийнято рішення місцевої влади щодо економічного стимулювання співпраці суб'єктів кластеру		Створено інформаційний бізнес-центр		Розроблено установчі документи Асоціації виробників металургійної продукції		Створена комісія по кластерам		Зареєстрована Асоціація виробників металургійної продукції							
Рівень результатів	Виділено потенційні кластери		Місцеві органи держ. управління освідомленні про методи економічного стимулювання співпраці суб'єктів кластеру		Підприємці та органи держ. управління проінформовані про переваги кластерів		Проведено аналіз кластерів		Створено суб'єкти кластерної інфраструктури		Підписана організаційна угода учасників кластеру		Розроблено юридичні, нормативні документи кластерної інфраструктури		Обґрунтовано методи економічного стимулювання співпраці суб'єктів кластеру	
Рівень заходів																

Рисунок 3 – Структура програми «Організація металургійного кластеру в Донецькому регіоні»

Запропоновано організаційно-економічний механізм реалізації програми, що передбачає створення Асоціації виробників металургійної продукції, до складу якої входять: правління та дирекція, яка управляє Асоціацією між засіданнями правління; інформаційний бізнес-центр, що включає аналітичний сектор, сектор консультацій і підтримки кластерів, сектор просування кластерів; освітній центр створений при базовому вузі; центр інжинірингу та трансферу технологій, який допомагає реалізувати спільні наукові розробки, здійснює трансфер інновацій всім суб'єктам кластеру; центр зовнішньоекономічних відносин, задача якого полягає в сприянні виробникам щодо виробництва продукції у відповідності до світових стандартів, допомозі з організацією її збуту на зовнішніх ринках; координатори-представники видобувних, металургійних та інших підприємств-учасників кластеру.

Джерелами фінансування кластерної програми виступатимуть кошти місцевого та державного бюджетів, інституційних партнерів та донорська допомога міжнародних організацій. Розвиток політичних відносин України з ЄС дає підставу розраховувати на донорську допомогу для стабілізації економіки в межах проекту «Розвиток промислових кластерів» (*Industrial cluster development*) програми «INTERREG III B».

В якості організаційних заходів підтримки металургійних кластерів органами державного управління пропонується: відстоювання інтересів ГМК в межах економічної політики держави шляхом збільшення імпортних мит і податків на продаж імпортних конкуруючих товарів; введення квот на ввезення конкуруючих товарів; введення квот на вивіз сировини, тощо; допомога в здійсненні міжнародного співробітництва, просування вітчизняних підприємств та їх продукції, створення міжнародних альянсів в межах кластерів, розвиток технологічної співпраці; проведення конкурсу серед кластерів, що буде сприяти розвитку мотиваційних чинників підвищення ефективності та конкурентоспроможності як кластерів, так і галузі в цілому.

Прогноз реалізації політики кластерізації показав, що в результаті організації та підтримки кластерів на засадах державно-приватного партнерства через 2 роки рентабельність сукупних активів підприємств гірничо-металургійного комплексу України зросте більше, ніж в два рази. Найбільше зростання конкурентоспроможності ГМК відбудеться за рахунок експортоорієнтованої збутової політики та розвитку інноваційної активності шляхом збільшення інвестиційних ресурсів металургійних кластерів.

ВИСНОВКИ

Основним науковим результатом дисертаційної роботи є вирішення актуального завдання щодо розробки науково-методичних підходів і рекомендацій щодо підвищення конкурентоспроможності галузей та міжгалузевих промислових комплексів, формування конкурентоспроможності гірничо-металургійного

комплексу України в умовах глобалізації. Він спирається на наступні конкретні наукові результати та положення.

1. За результатами дослідження обґрунтовано, що управління конкурентоспроможністю міжгалузевих промислових комплексів має відбуватися на основі поєднання стратегічних орієнтирів, визначених державним регулюванням зовнішньоекономічної торгівельної політики та аналізу діяльності окремих суб'єктів господарювання, який здійснюється з позиції оцінки конкурентоспроможності підприємств України та вибору їх стратегій розвитку. Доведено вплив глобалізаційних процесів на формування конкурентоспроможності галузевих комплексів. Обґрунтовано необхідність врахування базових процесів світової економіки: зростання мобільності і зростання відтворюваності, що дозволяє національній економіці отримувати безпосередні вигоди від участі в процесі глобалізації.

2. Теоретичний аналіз наукових підходів дозволив розвинути категоріально-понятійний апарат, а саме уточнити поняття конкурентоспроможності економічних систем на макро-, мезо- та мікрорівні, довести їх взаємозв'язок та взаємовплив. Під «конкурентоспроможність галузі в умовах глобалізації» пропонується розуміти такий стан підприємств галузі, що дозволяє виробляти товари та послуги, які відповідають вимогам світових ринків та задовольняти вимоги конкретних груп споживачів в даній країні та світі в цілому, визначається наявністю технічних, економічних і організаційних конкурентних переваг для виробництва і збуту продукції та дозволяє створювати умови для зростання конкурентоспроможності економіки країни в світовому економічному просторі.

3. Запропоновано концептуальні положення формування конкурентоспроможності промислових комплексів в умовах глобалізації на основі кластерного підходу, які, на відміну від існуючих, передбачають аналіз економічних процесів на макро-, мезо- та мікрорівня та оцінювання їх впливу на рівень конкурентоспроможності систем. Принципово новим є використання аналітичних показників конкурентоспроможності та їх зв'язок з рівнем розвитку економіки країни в цілому. Це дозволить на практиці управляти з одного боку конкурентоспроможністю України на зовнішньому ринку металопродукції, з іншого – конкурентоспроможністю підприємств ГМК.

4. Узагальнено структуру показників оцінювання конкурентоспроможності міжгалузевих комплексів, яка базується на характеристиках тих аспектів діяльності галузі, що мають істотний вплив на конкурентоспроможність та дозволяють оцінити конкурентоспроможність гірничо-металургійного комплексу, системно розкриває взаємодію між рівнем концентрації ринку металопродукції (визначити привабливість галузі з позицій стратегічного розвитку) та конкурентоспроможністю підприємств (перспективи розвитку галузі за рахунок інноваційно-інвестиційної діяльності), враховує специфічні особливості функціонування підприємств в умовах глобалізації та дозволяє визначити

інтегральний показник конкурентоспроможності галузі.

5. Вдосконалено методичний підхід до формування стратегії управління конкурентоспроможністю ГМК, який базується на використанні конкурентних переваг економічних систем всіх рівнів, враховує «вузькі місця» та «точки зростання» мезоекономіки в умовах глобалізації світових ринків металопродукції. Основна мета його використання полягає в обґрунтуванні вибору стратегії конкурентоспроможності галузі на засадах державно-приватного партнерства.

6. Обґрунтовано переваги кластерного підходу і можливості його використання в управлінні конкурентоспроможністю підприємств ГМК України, що дозволило розробити теоретичні основи формування металургійних кластерів. Доведено, що промисловий кластер, як організація комплементарних, територіально взаємопов'язаних відносинами співпраці та партнерства суб'єктів бізнесу, місцевих установ і органів державного управління, має переваги перед іншими формами об'єднань за рахунок низьких транзакційних витрат та синергетичного ефекту. Розроблено теоретичні основи механізму самоорганізації та підвищення конкурентоспроможності галузі шляхом кластеризації на засадах державно-приватного партнерства.

7 З урахуванням виявлених в ГМК України економічних передумов управління конкурентоспроможністю, рівня розвитку соціального капіталу і специфіки галузевого управління, обґрунтовано доцільність багаторівневого підходу до формування конкурентоспроможності підприємств, заснованого на поєднанні переваг управління на мезорівні, реалізованого в рамках кластерів, та на мікрорівні, що дозволить забезпечити комплексне і системне управління конкурентоспроможністю галузі. Удосконалено методологію кластерного підходу до формування конкурентоспроможності галузі, яка, на відміну від існуючих теорій, розглядає управління конкурентоспроможністю з позиції формування багаторівневої системи, елементами якої є конкурентоспроможність на макро-, мезо- та мікрорівнях.

8. Для використання переваг кластерних зв'язків і партнерських відносин при формуванні чинників конкурентоспроможності галузі розроблено організаційно-економічний механізм реалізації кластерного підходу. Інституційне забезпечення якого представлено складом органів державного регулювання процесів кластеризації та колегіального управління кластерами, їх цілями і функціями. Розроблено концепцію створення Асоціації виробників металургійної продукції, в тому числі її організаційні структури. Відповідно до методології управління проектом, для визначення логіки дій щодо створенню кластерів був проведений аналіз організаційно-економічних умов створення металургійного кластерів у Донецькому регіоні, який дозволив побудувати «дерево стратегій». На основі аналізу стратегій побудована логіко-структурна матриця кластерної програми, графік заходів за програмою і графік ресурсів, визначені джерела фінансування.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії

1. Кухно С. А. Умови конкурентоспроможності підприємств гірничо-металургійного комплексу України на зовнішніх ринках. В кн.: *Механізми розвитку і безпеки економіки та суспільства: монографія* / В. В. Дятлова, Л. В. Батченко, О. Г. Ткаченко, С.А. Кухно та ін. Маріуполь, ДонДУУ, 2015. С. 78-88 (0,58 ум.-друк. арк.).

Статті у наукових фахових виданнях України, в т.ч. тих, що входять до міжнародних наукометричних баз даних

2. Кухно С.А. Концепція формування системи управління конкурентоспроможністю галузі. *Причорноморські економічні студії*. 2018, 28-1. С. 213-216 (0,41 ум.-друк. арк.) **[фахова, Index Copernicus]**.

3. Кухно С.А. Кластерний підхід в системі управління конкурентоспроможністю гірничо-металургійного комплексу України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018, 20, Ч. 1. С. 172-177 (0,43 ум.-друк. арк.) **[фахова, Index Copernicus]**.

4. Кухно С.А. Методичний підхід до оцінювання конкурентоспроможності гірничо-металургійного комплексу України. *Причорноморські економічні студії*. 2017, 16. С. 237-241 (0,39 ум.-друк. арк.) **[фахова, Index Copernicus]**.

5. Кухно С. А. Інституційні засади кластерної політики держави. *Ефективна економіка*. 2017, 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/> (0,40 ум.-друк. арк.) **[фахова, Index Copernicus]**.

6. **Кухно С. А.,** Ткаченко О. Г., Шкарупа Р. О. Чинники міжнародної конкурентоспроможності промислового сектора національної економіки. *Проблеми та перспективи забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку* : зб. наук. праць Дон. держ. ун-ту упр. Сер.: Економіка, 2017, Т. XVIII, 301. С. 139-148. (0,48 ум.-друк. арк.). *Особистий внесок: обґрунтовано чинники міжнародної конкурентоспроможності гірничо-металургійного комплексу* (0,20 ум.-друк. арк.) **[фахова]**.

7. **Кухно С. А.,** Ткаченко О. Г., Удовиченко К. А. Оцінка структурних змін у зовнішній торгівлі України. *Проблеми та перспективи забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку* : зб. наук. праць Дон. держ. ун-ту упр. Сер.: Економіка. 2016, Т. XVII, 299. С. 135-143 (0,45 ум.-друк. арк.). *Особистий внесок: визначено тенденції динаміки показників гірничо-металургійного комплексу в структурі зовнішньої торгівлі України* (0, 20 ум.-друк. арк.) **[фахова]**.

Публікації апробаційного характеру

8. **Кухно С. А.,** Ткаченко О. Г. Умови і чинники міжнародної конкурентоспроможності національної економіки. *The development of*

International Competitiveness: State, Region, Enterprise: Conference Proceedings, Part I, December 16, 2016. Lisbon, Baltija Publishing. P. 117-122 (0,24 ум.-друк. арк.). *Особистий внесок: визначено чинники міжнародної конкурентоспроможності ГМК України за сучасних умов (0,12 ум.-друк. арк.).*

9. **Кухно С. А.**, Ткаченко О. Г., Ревіка К. А. Структурна перебудова зовнішньоекономічної сфери України як засіб підвищення конкурентоспроможності в умовах глобалізації. *Особливості інтеграції країн у світовий економічний та політико-правовий простір*: матер. Міжнар наук.-практ. інтернет-конф. (9 груд. 2016 р., м. Маріуполь). Маріуполь, МДУ, 2016. С. 98-102. (0,20 ум.-друк. арк.). *Особистий внесок: визначено особливості кластеризації структури національної економіки з урахуванням пріоритетів конкурентоспроможності (0,09 ум.-друк. арк.).*

10. **Кухно С. А.**, Ткаченко О. Г. Особливості функціонування і розвитку світового ринку технологій. *Актуальні проблеми зовнішньоекономічної та інноваційної діяльності в умовах інтеграційних та глобалізаційних процесів*: матер. Міжнар наук.-практ. інтернет-конф. Секція 3 «Інноваційні засади розвитку економіки» (23-25 лист. 2016 р., м. Маріуполь). ДонДУУ, 2016. С. 118-120 (0,15 ум.-друк. арк.). *Особистий внесок: визначено технологічні пріоритети національної конкурентоспроможності на світових ринках (0,10 ум.-друк. арк.).*

11. **Кухно С. А.**, Ткаченко О. Г. Проблеми формування стратегії конкурентоспроможності підприємств гірничо-металургійного комплексу України. *Osiągnięcia naukowe, rozwój, propozycje na rok 2015: Zbiór raportów naukowych Międzynarodowa konferencja naukowo-praktyczna. Warszawa, Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2015. С. 77-80 (0,15 ум.-друк. арк.).* *Особистий внесок: окреслено основні елементи методичного підходу до формування стратегії управління конкурентоспроможністю галузі в умовах глобалізації (0,08 ум.-друк. арк.).*

12. Кухно С. А. Регіональна модель гео економічної стратегії підвищення конкурентоспроможності України. *Розвиток зовнішньоекономічної діяльності в умовах інтеграційних та глобалізаційних процесів*: матер. Міжнар. наук.-практ. конфер. (21-24 трав. 2014 р., м. Донецьк). Донецьк, ДонДУУ, 2014. С. 45-46 (0,10 ум.-друк. арк.).

13. Кухно С. А. Особливості формування політики соціальної відповідальності великих корпоративних структур. *Політика корпоративної соціальної відповідальності в контексті сталого соціально-економічного розвитку*: матер. I Міжнар. наук.-практ. конф. (5-6 груд. 2013 р., м. Донецьк), Ч. 2. Донецьк, ДонДУУ, 2013. С. 111-112 (0,11 ум.-друк. арк.).

14. Кухно С. А. Тотальна глобалізація сучасного бізнесу змушує українських підприємців ставати гравцями на зовнішніх ринках для забезпечення успіху та прибутковості їхніх компаній. *Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності в освіті, науці і бізнесі*: матер. розширеного круглого столу (29 жовт. 2013 р., м. Донецьк). Донецьк, ДонДУУ, 2013. С. 84-85 (0,10 ум.-друк. арк.).

15. Кухно С. А. Реструктуризація підприємств гірничо-металургійного комплексу України як засіб підвищення конкурентоспроможності економіки регіону. *Регіональний розвиток – основа розбудови української держави* (секція 3 «Виробничі, зовнішньоекономічні і екологічні аспекти регіонального менеджменту, організаційно-економічні механізми регулювання управлінської діяльності): матер. II Міжнар. наук.-практ. конф. (9-10 квіт. 2013 р., м. Донецьк). Донецьк, ДонДУУ, 2013. С. 145-147 (0,15 ум.-друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Кухно С. А. Формування конкурентоспроможності гірничо-металургійного комплексу України в умовах глобалізації. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Донбаська державна машинобудівна академія Міністерства освіти і науки України, Краматорськ, 2019.

В процесі дослідження обґрунтовано теоретико-методичні засади, розроблено методичне забезпечення та науково-практичні рекомендації щодо формування конкурентоспроможності гірничо-металургійного комплексу України в умовах глобалізації. У роботі отримали розвиток понятійний апарат теорії конкуренції за рахунок економічної категорії «конкурентоспроможність галузі в умовах глобалізації»; науково-методичний підхід до формування стратегії управління конкурентоспроможністю галузі в умовах мінливого характеру світових ринків; організаційно-економічний механізм реалізації кластерного підходу до управління конкурентоспроможністю галузевого комплексу. Удосконалено теоретичні положення концепції формування конкурентоспроможності промислових комплексів в умовах глобалізації за рахунок кластерного підходу до побудови міжгалузевих промислових комплексів; методичний підхід до оцінювання рівня конкурентоспроможності промислових міжгалузевих комплексів; теоретичні положення оцінки впливу глобалізаційних процесів на конкурентоспроможність галузевих комплексів; методологічні положення реалізації кластерної політики держави як інструменту управління гірничо-металургійним комплексом України.

Ключові слова: конкурентоспроможність галузі, гірничо-металургійний комплекс, глобалізація, кластерний підхід, металургійний кластер, стратегія.

АННОТАЦИЯ

Кухно С. А. Формирование конкурентоспособности горно-металлургического комплекса Украины в условиях глобализации. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным

хозяйством. – Донбасская государственная машиностроительная академия Министерства образования и науки Украины, Краматорск, 2019.

В процессе исследования обоснованы теоретико-методические основы, разработано методическое обеспечение и научно-практические рекомендации формирования конкурентоспособности горно-металлургического комплекса Украины в условиях глобализации. В работе получили развитие понятийный аппарат теории конкуренции за счет экономической категории «конкурентоспособность отрасли в условиях глобализации»; научно-методический подход к формированию стратегии управления конкурентоспособностью отрасли в условиях меняющегося характера мировых рынков; организационно-экономический механизм реализации кластерного подхода к управлению конкурентоспособностью отраслевого комплекса. Усовершенствованы теоретические положения концепции формирования конкурентоспособности промышленных комплексов в условиях глобализации за счет кластерного подхода к построению межотраслевых промышленных комплексов; методический подход к оценке уровня конкурентоспособности промышленных межотраслевых комплексов; теоретические положения оценки влияния глобализационных процессов на конкурентоспособность отраслевых комплексов; методологические положения реализации кластерной политики государства как инструмента управления горно-металлургическим комплексом Украины.

Ключевые слова: конкурентоспособность отрасли, горно-металлургический комплекс, глобализация, кластерный подход, металлургический кластер, стратегия.

ABSTRACT

Kukhno S. Formation of competitiveness of Ukraine's mining and metallurgical complex in the conditions of globalization. – Qualification scientific work as the manuscript.

Thesis for a Candidate of Economics degree by specialty 08.00.03 – national economics and state economic regulation. Donbas State Engineering Academy of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Kramatorsk, 2019.

In the course of the research, theoretical and methodological foundations were substantiated, methodological support and scientific and practical recommendations on the formation of competitiveness of Ukraine's mining and metallurgical complex (MMC) in the conditions of globalization were developed. According to the results of the study, it is substantiated that the management of the competitiveness of interbranch industrial complexes should be based on a combination of strategic guidelines defined by state regulation of foreign trade policy and analysis of the activity of individual economic entities, which is carried out from the standpoint of assessing the competitiveness of Ukrainian enterprises. The influence of globalization processes on the formation of competitiveness of industry complexes was proved.

Theoretical analysis of scientific approaches has allowed to develop a categorical apparatus, namely to clarify the concept of competitiveness of economic systems at the macro-, meso- and microlevels, to prove their interconnection and mutual influence. The term «industry competitiveness in the context of globalization» is intended to mean such a state of the industry enterprises, which allows to produce goods and services that meet the requirements of world markets and satisfy the requirements of specific consumer groups in the country and in the world as a whole, determined by the presence of technical, economic and organizational competitive advantages for production and marketing of products and allows to create conditions for increasing the competitiveness of the country's economy in the global economic space. The conceptual provisions of competitiveness formation of industrial complexes in the conditions of globalization based on cluster approach were proposed, which, unlike the existing ones, provide analysis of economic processes on macro-, meso- and micro-levels and assessment of their influence on the level of competitiveness of systems. The use of analytical indicators of competitiveness and their connection with the level of development of the economy of the country as a whole is fundamentally new.

Generalized structure of indicators for assessing the competitiveness of interbranch complexes, that allow to assess the competitiveness of the MMC, systematically reveals the interaction between the level of concentration of the market and the competitiveness of enterprises prospects for the development of the industry. The advantages of the cluster approach and the possibility of its use in managing the competitiveness of the enterprises of MMC of Ukraine have been substantiated. Theoretical foundations of the mechanism of self-organization and increasing the competitiveness of the industry by clustering on the basis of public-private partnership are developed. The methodology of the cluster approach to the formation of the competitiveness has been improved. To use the benefits of cluster relationships and partnerships in the formation of industry competitiveness factors, an organizational and economic mechanism for implementing the cluster approach has been developed. The institutional support of which is represented by the composition of the bodies of state regulation of the processes of clustering and collegial management of clusters, their goals and functions.

Key words: *industry competitiveness, mining and metallurgical complex, inter-branch complex, cluster approach, metallurgical cluster, strategy.*

Підписано до друку 16.08.2019. Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 0,9.
Обл.-вид. 0,9. Друк лазерний. Зам. № 155. Накл. 100 пр.

Видавець і виготівник
Донбаська державна машинобудівна академія
84313, м. Краматорськ, вул. Академічна, 72.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 1633 від 24.12.2003